

**UNELE ASPECTE PRACTICE PRIVIND STUDIAREA CURSULUI
„ELEMENTE ALE COMPOZIȚIEI” LA CATEDRA „MIZICĂ USOARĂ ȘI JAZZ”
THE PRACTICAL ASPECT OF THE STUDY COURSE „ELEMENTS OF COMPOZITION”
AT THE „POP MUZIC AND JAZZ DEPARTMENT”**

SNEJANA PÎSLARI,

doctorandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

În acest articol sunt analizate unele aspectele practice ale cursului „Elemente de compoziție”, studiate de către studenți la specialitatea Instrumentele de estradă și jazz din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice. Printre principalele obiectivele ale acestuia sunt adaptarea procesului de compunere a muzicii la specificul de studiu al interpreților de muzică ușoară și de jazz, precum și aducerea disciplinei date în corespundere cu cerințele artei muzicale contemporane. Demarând în semestrul cinci și finisându-se în semestrul opt, disciplina respectiv totalizează, la modul practic, cunoștințele teoretice și deprinderile practice acumulate de către studenți în asemenea domenii la perfecționarea capacităților muzicale de creație.

Cuvinte-cheie: *elemente ale compoziției, instrumente de estradă și jazz, curriculum-ul disciplinei, scopul de bază, aspect practic, aspect analitic.*

This article focuses on the practical aspects of the “Elements of Composition”, course studied at the “Pop and Jazz Instruments Department” of the Academy of Music, Theatre and Fine Arts. The course objectives are to approach the process of composing music to the specifics of teaching jazz instrumentalists, bringing this curriculum to meet today’s artistic needs. Starting with the fifth semester and ending with the eighth, the subject sums up the theoretical knowledge and practical skills of students, while allowing them to improve the ability to compose music.

Keywords: *elements of composition, Pop and Jazz Instruments, curriculum, theoretical aspect, practical aspect*

Cursul *Elemente de compoziție*, studiat de către studenți la specialitatea *Instrumentele de estradă și jazz* din cadrul Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, a fost introdus în calitate de disciplină de studii în anul 2001. La început, curriculumul disciplinei se prezenta drept o versiune adaptată a curriculum-ului pentru studenții catedrei de compoziție, schematismul și abstracționismul cerințelor acestuia îndemnându-ne la elaborarea unui nou curriculum. Printre principalele obiectivele ale acestuia sunt adaptarea procesului de compunere a muzicii la specificul de studiu al interpreților de muzică ușoară și de jazz, precum și aducerea disciplinei date în corespundere cu cerințele artei muzicale contemporane.

Specificul disciplinei *Elemente de compoziție* la specialitatea *Muzică ușoară și jazz* constă, în primul rând, în faptul că studenții respectivi sunt interpreți profesioniști, spre deosebire de studenții facultății de compoziție, pentru care arta interpretativă nu este una prioritară. Astfel, studenții specialității *Muzică ușoară și jazz* abordează arta componistică prin prisma celei interpretative, ultima având o influență esențială.

Remarcăm totodată faptul, că nu în toate instituțiile de învățământ muzical superior este inclusă în planurile de studii ale catedrei *Muzică ușoară și jazz* disciplina *Elemente de compoziție*. Deseori ea este substituită prin asemenea discipline, cum ar fi *Improvizația de jazz*, *Aranjamentul de jazz* sau, în cel mai bun caz, *Compoziția de jazz*. În opinia noastră, acest fapt îngustează întrucîtva aspectul problemei, deoarece instrumentiștii de muzică jazz la etapa contemporană se impun deseori nu doar în arta interpretativă, ci și în cea componistică, creînd piese de muzică ușoară, aranjamente orchestrale, realizîndu-se în cadrul unor proiecte de autor etc. Astfel, prin însăși denumirea sa, disciplina *Elemente de compoziție* iese din limitele stilisticii muzicii de jazz, fapt destul de binevenit din mai multe considerente, printre care:

1. Muzica de jazz contemporană se distinge printr-o diversitate deosebită, deseori intersectîndu-se cu arta componistică, bazată pe alte legități.
2. *Elemente de compoziție*, în calitatea sa de disciplină legată de jazz, dar neatașată prea mult de

aceasta, permite studenților să se distanțeze de principiile de jazz, lărgindu-și cercul de interese de creație și orizontul cultural general.

Demarând în semestrul cinci și finisându-se în semestrul opt, disciplina respectiv totalizează, la modul practic, cunoștințele teoretice și deprinderile practice acumulate de către studenți în asemenea domenii, cum ar fi istoria muzicii, istoria jazz-ului, armonia, contrapunctul, improvizația, organologia, aranjamentul, contribuind, totodată, la perfecționarea capacităților muzicale de creație.

Curriculum-ul disciplinei a fost creat, în mare parte, cu suportul direct al studenților, cunoscând an de an diverse modificări, datorită lărgirii și măririi complexității obiectivelor tehnologice și de creație. În rezultat, studenții, îndrumați fiind de profesor, capătă anumite deprinderi și abilități în căutarea și găsirea modalităților pentru realizarea proiectelor muzicale propuse.

Principiile de bază, care stau la baza dezvoltării muzical-creative a studenților ce studiază compoziția, sunt următoarele:

- stilul pedagogic democratic;
- formarea unui climat de creație, îndreptat spre dezvăluirea individualității creatoare și dezvoltarea capacităților potențiale ale studenților;
- stabilirea unor relații de colaborare cu studenții, prin susținerea inițiativelor venite din partea lor prin lărgirea orizontului și tezaurului muzical ale acestora;
- obiectivitatea profesorului în aprecierea lucrărilor de creație ale studenților, educarea la ei a unei atitudini critice față de propriile creații, însuflețirea și motivarea studenților la activitatea de creație prin exemplul propriu;
- activitatea profesorală de organizare și coordonare (participarea la repetiții în procesul de pregătire pentru examene și concerte, discutarea rezultatelor activității de studii și de creație, îndemnarea studenților la frecventarea festivalurilor și concertelor de jazz și muzică academică contemporană, cu împărtășirea ulterioară a impresiilor etc.).

Crearea unei compoziții muzicale necesită din partea studenților dezvoltarea capacității de a-și expune și dezvolta într-o manieră clară și logică materialul muzical, respectând legitățile intonaționale, armonice, ritmice, facturale și structurale. În calitate de scop final urmează a fi crearea imaginii artistice, care este determinată de logica de dezvoltare a gândului muzical. Procesul de lucru asupra lucrării muzicale, în cadrul cursului disciplinei *Elemente de compoziție*, include următoarele momente:

- punerea în discuție a concepției creației muzicale;
- determinarea structurii lucrării și componenței interpretative;
- căutarea și selectarea materialului tematic corespunzător;
- formarea schemei de dezvoltare dramaturgică;
- lucrul tehnic asupra detaliilor;
- aducerea materialelor de schiță în forma unei lucrări finite, gata pentru a fi interpretată.

În decursul activității sale, pedagogul deseori se ciocnește de o adevărată diversitate privind capacitățile individuale ale studenților, fiecare din ei deținând deja o anumită experiență muzicală, precum și anumite preferințe stilistice¹. Scopul profesorului constă în determinarea și dezvoltarea multilaterală la studenți a individualității creatoare, ajutându-i să-și dezvăluie și să-și activeze potențialul creativ, perfecționându-le tipajul de gândire muzicală și obținând, în măsura posibilităților, un anumit echilibru între originile ce țin logico-analitic și intuitiv. Cursul are drept obiectiv creșterea culturii muzicale și generale a studenților, formându-le criterii obiective de apreciere a propriului material muzical.

Este necesară luarea în considerație a nivelului de pregătire a fiecărui student în domeniul dat, deoarece printre ei sunt interpreți care deja s-au manifestat în domeniul compoziției, dar sunt și muzicieni care nu s-au preocupat de activitatea de creație. Este, așadar, necesară abordarea individuală a fiecărui student în parte.

¹ Analizând îndeplinirea de către studenți a temelor de creație, O. Gladîșeva propune următoarea calificare a nivelelor de dezvoltare muzical-creativă: scăzut („lipsit de inițiativă”), reproductiv („stereotip-inert”), reproductiv-creativ („stereotip-experimental”), creativ („original”) [1].

De la bun început, studenții trebuie să conștientizeze faptul că măiestria componistică urmează a fi dezvoltată și perfecționată într-un stil metodic și sistematic, zi de zi, atât la orele de curs, cât și în timpul pregătirii pentru orele de studii. Este absolut necesară, în acest context, o bună organizare interioară, care presupune, respectiv, o repartizare corectă și eficientă a timpului disponibil pentru activitățile muzicale. Studentul trebuie să muncească zilnic, și nu să rămână în așteptarea așa-numitelor „momente de inspirație”. Și, cu atât mai mult, lucrările nu pot fi create doar cu prilejul susținerii examenelor. Se consideră binevenită notarea zilnică într-un caiet special a ideilor muzicale – melodiilor, succesiunilor armonice, schemelor facturale etc. Aceste notițe vor contribui nu doar la dezvoltarea continuă a fanteziei creative, ci și la dinamizarea activității de creație

Cursul *Elemente de compoziție* include în sine atât aspectul practic, cât și cel teoretic, primul fiind prioritar. „Teoria compoziției este, de fapt, practica compoziției”, iar „practica este cel mai bun mijloc de învățare”, – acest „postulat” al compozitorului N. Rimski-Korsakov nu-și pierde din actualitate și în prezent [2, p. 76, 118].

Cursul de compoziție presupune, în linii mari, ore individuale, însă nu se exclude și alternanța acestora cu orele de grup. Acest lucru este condiționat atât de aspectul teoretic (predat la modul concret de către profesor), cât și de cel practic.

Scopul de bază al cursului de compoziție constă în crearea unei lucrări muzicale. Disciplina dată, însă, presupune cele mai diverse forme ale activității practice. Lucrul asupra lucrării muzicale este însoțită de o amplă activitate analitică, ce include în sine următoarele aspecte:

- audierea muzicii și dezvoltarea abilităților de analiză a componentelor ei structurale: formei, facturii, armoniei, melodiei etc.;
- studierea principiilor compoziționale de lucru asupra melodiei, ritmului, modului și formei muzicale;
- analiza generală a fenomenelor, stilurilor și tehnicilor compoziționale în muzica sec. XX.

O importanță esențială o are audierea în comun, urmată de analiza muzicii contemporane.

Procesul de analiză poate fi atât oral, cât și în scris, atât colectiv, cât și individual. Obiectivul de bază al acestuia constă în obișnuirea studentului de a analiza în mod operativ atât textul muzical scris, cât și cel audiat, mai ales a muzicii improvizate. În curriculum-ul cursului intră o întregă listă de lucrări muzicale destinate audierii și analizei. Selectarea și indicarea corectă a unui exemplu din literatura muzicală clasică sau contemporană contribuie, de cele mai multe ori, la depășirea unor dificultăți de creație, servind totodată drept imbold pentru declanșarea fanteziei creatoare. Explicarea detaliată, pe de altă parte, a anumitor definiții cu aspect teoretico-estetic, contribuie la formarea gustului artistic și perfecționarea măiestriei compoziționale.

În procesul de analiză, profesorul demonstrează interacțiunea aspectelor artistice și tehnologice în anumite lucrări accesibile pentru înțelegerea studenților. Ne putem referi, în acest context, la *Variațiunile la tema „Arinuška” pentru pian* de A. Pärt, în care s-a lucrat într-un mod detaliat și plin de inventivitate cu motivul muzical, miniatura *Narcisul din Șase metamorfoze pentru oboi* de B. Britten, în care programul muzical presupune de la bun început soluționarea unei probleme tehnologice concrete (canonul inversat, care redă oglindirea în apă a unui personaj mitologic). Pare destul de interesantă analiza recitalurilor solo ale unor interpreți renumiți de jazz, analiză ce presupune selectarea momentelor preconceptuate și a celor apărute spontan, precum și rolul acestora în dezvoltarea ideii muzicale de bază.

Unele lucrări, selectate pentru analiza melodico-structurală, pot fi prezentate de către studenți chiar în fața colegilor, ulterior urmînd a fi supuse analizei. Este binevenită și metoda lecțiilor de seminar, în cadrul cărora sunt puse în discuție anumite teme, cum ar fi *Programele muzicale computerizate și eficiența utilizării acestora în procesul de compunere a muzicii și fixării pe note a textului muzical*.

În semestrul cinci, principalul obiectiv al studiului practic rezidă în lucrul asupra tematismului, mai ales în formarea și redarea temei muzicale. Ultima urmează să redea în mod succint ideea de bază a lucrării, avînd o construcție clară și logică, fiind unitară din punct de vedere intonațional și armonic.

Profesorul trebuie să explice studenților la modul cel mai detaliat specificul de lucru cu motivele și frazele muzicale, posibilitățile de modificare a acestora (inversarea, mișcarea contrară, rotația, permutarea, interpolarea etc.). O atenție aparte urmează a fi acordată caracteristicilor ritmice ale muzicii contemporane (inclusiv poliritmia și polimetria), prezentând posibilitățile de interacțiune a acestora cu muzica de jazz. Prezintă interes, din acest punct de vedere, ritmica deosebit de originală a compozitorilor I.Stravinski, B. Bartók, *lungimea de notă adăugată* a lui O.Messiaen ș.a.

În tendința de a generaliza cunoștințele studenților referitor la modurile muzicii de jazz și celei populare, profesorul urmează să explice specificul creării modurilor de transpunere limitată, modurilor artificiale – simetrice și asimetrice, construite pe intervale sau pe tetracorduri. Treptat se trece de la schițele pe o voce la cele pe mai multe voci, cu referire la formele imitative, contrastante, spontane, eterofonice de conducere a vocilor, la mișcarea pe acorduri în bloc și cea lineară (vocile sau complexe sonore se mișcă în direcții diferite), la diverse combinații mixte, la elementele poliarmonice și politonale etc.

Acest proces se desfășoară timp de două trimestre – cinci și șase, în decursul cărora studentului i se oferă posibilitatea de a învăța formele mici (perioada, forma tripartită simplă și forma de blues). Lucrul studentului asupra tematismului urmează a fi orientat într-un asemenea mod, încât el să fie strâns legat de învățarea practică a formelor muzicale, ajutându-l să asimileze legitățile de creare a formei muzicale.

În semestrul șase urmează a fi studiată forma de variațiuni, precum și principiul de dezvoltare variațională, proces ce se încununază cu compunerea practică a unei lucrări pentru un instrument solistic, în cadrul căreia este inclusă o cadență sau o improvizație scrisă, în dependență de alegerea de la bun început de către autor a stilului lucrării (cerința dată, în opinia noastră, este cu atât mai necesară la etapa inițială a activității, contribuind la disciplinarea culturii improvizatorice și a logicii de gândire). În cadrul procesului de lucru asupra unei lucrări scrise pentru un instrument solo este necesar de a depăși schematismul, convenționalismul și gândirea „standardă”, proprii jazz-ului academic, însă departe de practica muzicală contemporană.

În cel de-al șaptelea semestru este prevăzută studierea muzicii vocale, care presupune studierea particularităților vocii omenești și a lucrului cu versul. O atenție deosebită se acordă studierii genurilor și formelor vocale din muzica sec. XX, mai ales a fenomenului ce ține de șlagărul muzical. Studentul urmează să obțină unitatea între cuvânt și muzică, să învețe măiestria privind crearea unei linii melodice comode pentru interpretarea vocală, cu o frazare corectă.

Genul celei de-a doua lucrări rămîne la discreția studentului, permițându-i astfel să-și satisfacă preferințele într-un gen de muzică tradițională pentru o componentă acustică sau soundtrack.

În semestrul opt, care, de fapt, finisează cursul, vom permite studentului să-și selecteze de sine stătător temele pentru acasă, recomandându-i compunerea unei lucrări mai dificile din punct de vedere tematic, factual, structural, precum și în aspect interpretativ. Examenul ce încununază cursul disciplinei *Elemente de compoziție* presupune rezumarea rezultatelor practice obținute pe parcursul învățării în cadrul instituției respective. Atenția principală este acordată aranjamentului lucrării și lucrului asupra partiturii, și anume: prelucrării minuțioase a fiecărei partiții și a grupului de instrumente, selectării optimale a variantelor privind mișcarea vocilor, fixării detaliate a nuanțelor dinamice și a hașurilor. Lucrarea, prezentată la examenul final, urmează să transmită într-o măsură cât mai exactă și completă conceptul autorului, spre deosebire de lucrările anterioare, care permiteau o expunere mai liberă a textului muzical.

Aprecierea cunoștințelor căpătate de către studenți are loc în cadrul examenelor de la finele fiecărui trimestru. La examen studentul este obligat să prezinte lucrări atât în formă scrisă, cât și în interpretare *live*. Interpretarea lucrărilor, prezentate la examen, este asigurată cu forțele studenților. O importanță deosebită în lucrul asupra lucrării o au recomandările venite din partea profesorului, prezent la repetiții, precum și sfaturile colegilor-interpreți. În anumite cazuri se permite prezentarea lucrărilor în formă de imprimare audio.

În cadrul aprecierii lucrului practic o atenție deosebită se acordă nivelului de corespundere a conținutului artistic al piesei la realizarea tehnică a acesteia, luînd în considerare expresivitatea materialului tematic, finalitatea formei și originalitatea concepției. Pe lângă aprecierea lucrării practice, comisia de examinare poate verifica orizontul general în aspect muzical al studentului, prin punerea unor întrebări ce țin de cursul analitic predat. Este binevenit, credem, să fie încurajate încercările studentului în găsirea anumitor mijloace originale pentru exprimarea propriilor idei de creație, precum și tendința acestuia de a nu se opri la cele obținute și de a tinde mereu spre o permanentă perfecționare și lărgire a propriului orizont muzical-artistic.

Activitatea productivă de creație în cadrul cursului *Elemente de compoziție* exercită o influență esențială asupra studenților, în vederea educării la ei a unor deprinderi și abilități profesionale de care vor avea nevoie pe viitor. În procesul orelor de compoziție are loc antrenarea memoriei, a spiritului de observație, a intuiției, gândirii logice, independenței în acțiune etc. Pe lângă aceasta, studenții își dezvoltă capacitatea de a opera liber cu propriile cunoștințe, utilizîndu-le în cele mai diverse genuri de activitate practică.

Referințe bibliografice

1. ГЛАДЫШЕВА, О. *Музыкально-творческое развитие будущих учителей музыки в процессе обучения композиции*: Дисс. на соискание ученой степени канд. пед. наук, 21 апреля 2004. Москва, 2004.
2. РИМСКИЙ-КОРСАКОВ, Н. *Музыкальные статьи и заметки* (под редакцией Н. Римской-Корсаковой). Санкт-Петербург: изд. П.Юргенсона, 1911.